

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א לפרשת אמור תשס"ו

ספירת העומר - הכנה למתן תורה

אולי מותר להסביר כך: הרי שאלו, למה העומר שקרב בפסח, קרב מן השעורים, ואילו שתי הלחם שקרבים בשבועות, קרבים מן החיטים. בפשטות, זהו בגלל המצב בשדות. השעורים צומחות לפני החיטים, כפי שנזכר בתורה (שמות ט, לא-לב), ולכן בפסח מביאים את העומר מן השעורים, שצומחות ראשונות, ואת שתי הלחם בשבועות מביאים מן החיטים, שצומחות אחריהן. אבל אמרו בזה גם טעם אחר: הרי שעורים הם בעיקרן מאכל בהמה, והחיטים - מאכל אדם. ולכן, בפסח, כשרק יצאנו ממצרים, ועוד לא קבלנו את התורה, אנו במדרגת בהמה, ולכן גם הקרבן שאנו מביאים אז לה' הוא מן השעורים - מאכל בהמה. אבל בשבועות - אחרי ארבעים ותשעה יום בהם יצאנו ממ"ט שערי טומאה, ולאחר שקבלנו את התורה - אנו במדרגת אדם, ולכן את שתי הלחם שמביאים בשבועות, אנו מביאים מן החיטים - מאכל אדם.

אמנם גם בפסח יש קרבנות שבאים מן החטים - המנחה של קרבנות התמידים והמוספים באה מן החטים - אבל כדי לרמז לנו שבפסח היינו עדין בבחינת בהמה, נתנו לנו את קרבן העומר שבא מן השעורים. ועל זה באה הספירה שלנו - להתרומם ממצב של בהמה למצב של אדם. לכן נקראת הספירה "ספירת העומר", לרמז על תוכן הספירה, שע"י הספירה אנו עולים מדי יום במדרגתנו, ממדרגת בהמה (שמאכלה שעורים, ומהן בא העומר) - עד שנגיע בס"ד בחג השבועות למדרגת אדם, ע"י קבלת התורה.

בכל שנה ושנה אדם יוצא ממצרים ומקבל את התורה!

תהליך זה, של עליה ממדרגת בהמה למדרגת אדם, ארע לא רק לאבותינו שיצאו ממצרים, אלא חוזר ומתרחש מחדש בכל שנה ושנה, כפי שהסביר מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל (ב"מכתב מאליהו" ח"ב עמ' 21), שהמאורעות שאנו מציינים בכל שנה, אינם מאורעות שהיו פעם בעבר ואנו עושים להם זכר, אלא הם מאורעות החוזרים על עצמם בכל פעם מחדש! כשאנו חוגגים בפסח את יציאת מצרים, אין פירושו של דבר שאנו חוגגים מאורע שהיה בעבר, לפני כשלושת אלפים ושלוש מאות שנה, אלא אנו חוזרים ממש לאותה נקודת זמן שבה יצאו אבותינו ממצרים, ויציאת מצרים מתרחשת בה מחדש! כי הזמן הוא כמעגל, שאנו נוסעים בו סחור סחור, ומגיעים בכל שנה אל אותן התחנות, ובכל תחנה - חוזר ומתרחש הארוע שקרה באותה תחנה בעבר! בכל שנה מתחדשת יציאת מצרים בחג המצות, בכל שנה מתחדש מתן תורה בחג השבועות, וכן בכל שאר המועדים. מי שזוכה, חוזר ויוצא ממצרים בפסח של כל שנה ושנה, ועולה בכל שנה במדרגת החרות שלו מטומאת מצרים. וכך גם לגבי חג השבועות: אנו חוזרים בו בכל שנה מחדש למעמד הר סיני, ומקבלים בו שוב את התורה! אמנם איננו רואים בעינינו מחדש את האש ואת הברקים ואת קול השופר כמו שראינו בפעם הראשונה, אבל מתן תורה וכל מה שנתלוה אליו בפעם הראשונה, מתרחש במידה מסויימת בכל

מדוע אין סופרים את ספירת העומר בספירה לאחור?

התורה מצוה אותנו בפרשתנו: "וספרתם לכם ממחרת השבת, מיום הביאכם את עמר התנופה, שבע שבתות תמימות תהיינה. עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום" (ויקרא כג, טו-טז). מה הטעם לספירה זו? וכי אי אפשר לחשב מתי יחול חג השבועות, בלי לעמוד בכל יום, ולמנות "היום כך וכך לעומר"? מדוע מהנה ספירת הימים שבין פסח לשבועות מצוה שלמה בפני עצמה? - טעם פשוט שאמרו בזה הוא, שהספירה פּפּה בכל יום באה לבטא את העובדה שאנו מעריכים ומחשיבים את התורה, ומצפים כבר ליום בו נקבל אותה. הרי כשאדם מצפה למאורע גדול שעתיד להתרחש אצלו (למשל: חתונה), הוא מונה בכל יום, כמה ימים עוד נותרו לו עד לאותו מאורע. ועל כן, כדי לבטא את צפיתנו למתן תורה, אנו סופרים בכל יום את הימים לקראת מאורע זה.

אלא שאם כך, הרי קשה לכאורה מאד: מדוע סופרים אנו את הימים שכבר עברו מימי ספירה ("יום אחד לעומר", "שני ימים לעומר", וכו')? הרי דרכו של עולם היא, שהמצפה בקוצר רוח ליום מסויים, מונה את מספר הימים שעוד נותרו לו לחכות, ולא את מספר הימים שכבר עברו. ואם כן, היה עלינו לספור כך: במוצאי יו"ט ראשון של פסח - "עוד שבעה שבועות למתן תורה"! בלילה שאחריו - "עוד שמונה וארבעים יום למתן תורה"! וכן הלאה. מדוע איננו סופרים את ספירת העומר בצורה זו?

אולי מותר להסביר, שאנו סופרים "יום אחד", "שני ימים" וכו', משום שכך ספרו אבותינו כשיצאו ממצרים. הרי אבותינו לא ידעו מתי יהיה מתן תורה. הם ידעו שתכלית יציאתם ממצרים היא להגיע למתן תורה, כפי שאמר הקב"ה למשה [בהוציאת את העם ממצרים, תעבדון את האלקים על ההר הזה" (שמות ג, יב)], אבל הם לא ידעו מתי בדיוק יהיה מתן תורה; ולכן לא יכלו לספור את הימים שעוד נותרו להם עד קבלת התורה, אלא רק את הימים שכבר עברו ועוד לא קבלו את התורה ("יום אחד כבר עבר, ועוד לא קבלנו תורה"! "שני ימים כבר עברו, ועוד לא קבלנו תורה"! וכן הלאה). ממילא גם אנו סופרים כך, כפי שספרו אבותינו.

ספירת העומר - עליה ממדרגת בהמה למדרגת אדם

והנה, אם הטעם לספירת העומר הוא כדי לבטא את צפיתנו למתן תורה, הרי שעדין קשה: הרי בלשון בני אדם, וגם במטבע הברכה שתקנו לנו חז"ל לברך על הספירה, נקראת ספירה זו בשם "ספירת העומר". גם התורה מיחסת את הספירה להקרבת העומר: "וספרתם לכם... מיום הביאכם את עמר התנופה" (ויקרא כג, טו), או במקום אחר: "שבעה שבעת תספור לך, מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבעות" (דברים טז, ט). וקשה לכאורה: מדוע נקראת ספירה זו "ספירת העומר"? הרי הקרבת העומר אינה ענין לכאן, לכאורה; שהרי לא אל הקרבת העומר מתייחסת הספירה, אלא אל מתן התורה, וא"כ היה צריך לכנות ספירה זו בשם "ספירת התורה", ולא "ספירת העומר"!

ולא רק במעגל השנתי כך, אלא גם במעגל השבועי. בכל שבוע חוזרת על עצמה מלאכת הבריאה, ובכל שבת מסתיימת מלאכת הבריאה מחדש. אמנם מדי שבוע אנו רואים את אותם הבתים ואת אותם האנשים שאנו מכירים מן השבוע שעבר, אך בכל זאת, במובן רוחני, הבריאה מתחדשת בכל שבוע מחדש. ראייה לדבר - מאנשי מעמד, שהיו מתענים במקדש בכל ימות השבוע, חוץ מיום א' ומיום ו' (תענית כז, ב). ביום ו' לא התענו מפני כבוד השבת, וביום א' לא התענו (לפי אחד הטעמים בגמרא) מפני שהוא יום שלישי ליצירת האדם. האדם נברא ביום ששי, ובו ביום עבר "ניתוח" קשה, שבו הפרידו ממנו את חוה; ועל כן ביום א' הוא חלש (כאנשי שכם שהיו חלשים ביום השלישי למילתם - בראשית לד, כה), ולכן לא היו אנשי מעמד מתענים ביום זה. הרי לפנינו, שלמרות שמאז שבוצע אותו "ניתוח" עברו למעלה מחמשת אלפים שנה, בכל זאת החולשה של יום ראשון מתחדשת בכל שבוע. ב"ה איננו מרגישים כל כך את החולשה הזאת, אבל אעפ"כ - יש איזו בחינה של חולשה, שבגללה אומרים חז"ל שקשה לצום ביום ראשון בשבוע. הרי, שגם במעגל השבועי, הארועים של ימי בראשית מתחדשים בכל שבוע מחדש, גם לאחר מאות ואלפי שנים.

האבלות בימי הספירה - הכנה למתן תורה!

והנה, ימים אלו, במקום שיהיו ימי שמחה וצפייה למתן תורה, הפכו אצלנו לימי אבל - על עשרים וארבעה אלף תלמידי ר' עקיבא, שמתו במגפה בימים אלו, מפני שלא נהגו כבוד זה בזה (יבמות סב, ב). לא במקרה מתו תלמידי ר' עקיבא בתקופה זו, בימי ההכנה לקראת מתן תורה. נראה שמתו בימים אלו, דווקא בגלל היותם ימי הכנה לקבלת התורה. שכן "דרך ארץ קדמה לתורה" (ויקרא ט, ג), וההכנה לקבלת תורה היא גם ע"י התחזקות בדרך ארץ ובכבוד בין אדם לחברו, וכשתלמידי חכמים גדולים כאלו לא מכינים את עצמם כראוי למתן תורה - הקטרוג עליהם גדול מאד.

ר' חיים ויטאל ז"ל (ב"שערי קדושה" ח"א ש"ב) הרי שואל את השאלה, מדוע אין בתורה ציווי מפורש על המידות. לחלק קטן מן המידות יש אמנם ציוויים בתורה, למשל: "לא תשנא את אחיך בלבבך" (ויקרא יט, יז), "ואהבת לרעך כמוך" (שם, יח), ועוד. אבל על רוב המידות שאנו יודעים מדברי חז"ל או מן השכל שהן מידות טובות, כגון עין טובה ולב טוב וכד', אין ציוויים מפורשים. מדוע זה? אומר ר' חיים ויטאל, מפני שהמידות "הן הכנות עיקריות אל תרי"ג המצוות"; הן הקדמה ובסיס לתורה, ובשביל לקבל את התורה - על האדם להיות בעל מידות טובות עוד קודם לכן, וא"כ אין מקום לצוות עליהן בתורה. כשהתורה מדברת אלינו, זה כבר אחרי שיש את המדות האלה. אמנם נכון שהתורה מעדנת את מידותנו עוד יותר, אינו דומה אהבת הבריות של עם הארץ לאהבת הבריות של תלמיד חכם, אבל בשביל לקבל תורה כבר צריך התחלה מסויימת ומשמעותית של מידות טובות. לכן הן אינן מופיעות כמצוות בתורה. זוהי ההכנה למתן תורה, להתבונן בתלמידי ר' עקיבא שמתו מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. כי הכבוד ההדדי הוא חלק ממתן תורה, ואי אפשר לקבל את התורה בלי זה.

כשמנסים להבין, מה פירוש "שלא נהגו כבוד זה בזה" - חושבני שניתן לראות דוגמא לכך, במעשה נורא שמובא בענין זה

שנה מחדש בחג השבועות. לכן הרבה יהודים לומדים בליל שבועות, כדי לשוב ולקבל בו את התורה.

לכן הדין הוא בספירת העומר, "שתהא ספירה לכל אחד ואחד" (מנחות סה, ב). יש אפילו דעה בפוסקים, "שתהא ספירה לכל אחד ואחד", פירושו הוא שבספירת העומר אדם לא יכול להוציא את חברו. בשאר מצוות, מגילה שופר ועוד מצוות, אחד יכול להוציא את הרבים, אבל בספירת העומר - צריך כל אחד ואחד לספור בעצמו (עי' באור הלכה סי' תפ"ט ס"א ד"ה ומצוה). למה? אולי לרמז בכך לדבר הזה, שכל אחד יוצא ממצרים ומקבל את התורה לפי המדרגה שלו, ולכן לא יכול אדם להוציא בזה את חברו. אמנם גם אם אדם לא יספור ולא יתכונן, התורה פנתה בכל אופן, והיא מחייבת את כלם, אבל אעפ"כ כל אחד יכול לעשות את ההכנות לפי המדרגה שלו. אם הוא לא מתכונן, קבלת התורה שלו תהיה נמוכה. גם במתן תורה "המקורי" שהיה במדבר סיני, כתוב: "ויען כל העם קול אחד ויאמרו: כל הדברים אשר דבר ה' נעשה" (שמות כד, ג. ועי' רש"י בפסוק א' שם, שפרשה זו קודם מתן תורה נאמרה, אע"פ שנכתבה אחריו), אבל זהו רק קול אחד, לא לב אחד. ודאי אינו דומה ה"נעשה ונשמע" של אהרן הכהן, ל"נעשה ונשמע" של דתן ואבירם או של הערב רב שגם הם קבלו את התורה. כל אחד קיבל לפום דרגא דיליה.

חז"ל מצד אחד משבחים מאד את אמירת "נעשה ונשמע" (עי' שבת פח, א), אבל מצד שני מוצאים בחז"ל גם התייחסות שונה לאותו "נעשה ונשמע". חז"ל אומרים: "אפילו בשעה שהיו אומרים 'כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע', היו אומרים בפייהם אחד ובלבם אחד, שנאמר: 'ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו, ולבם לא נכון עמו' (תהלים עח, לו)" (במ"ר ז, ד). כלומר, אמירת ה"נעשה ונשמע" היתה אמירה של אחד בפה ואחד בלב ח"ו. כיצד מתיישבים דברי חז"ל הללו אלו עם אלו? התירוץ הוא, שתלוי מי אומר את ה"נעשה ונשמע". כשאהרן, יהושע, נחשון וכלב אומרים "נעשה ונשמע", הם אומרים אותו עם הלב שלהם, כל אחד לפום דרגא דיליה. אבל כשדתן ואבירם והערב רב אומרים "נעשה ונשמע", הם אומרים אותו עם הלב שלהם, והלב שלהם הוא גרוע למדי, וכך נראה גם ה"נעשה ונשמע" שלהם. הוא נאמר בלב חסר, לב שהוא בכחינת "לבם לא נכון עמו", וממילא גם ההשגות הרוחניות שהם זוכים להן אח"כ, אינן יכולות להיות כמו של מי שאמר "נעשה ונשמע" בלב שלם.

ראייה לדבר זה, שבכל שנה מתן תורה חוזר ומתרחש מחדש - מדברי הגמרא במסכת שבת. הגמרא אומרת, שאין להקזיז דם בערב חג השבועות. למה? כי כשישראל עמדו לקבל תורה, יצא רוח (שד) ששמו 'טיבוח', ואם ישראל לא היו מקבלים את התורה, היה ח"ו טובח את כל ישראל. ועל כן אין להקזיז דם בערב שבועות, כי שעת סכנה היא (שבת קכט, ב). מה נוגע לנו היום, שד שהיה לפני שלושת אלפים שנה? הרי ב"ה קבלנו את התורה, וכבר שלשת אלפים שנה אנו מקיימים אותה, ואם כן איזו סכנה יש כאן? אלא מוכח מכאן, ששד זה מתעורר בכל שנה מחדש! בכל שנה בערב חג השבועות, אנו נמצאים מבחינה מסויימת במצב של ק"ד מתן תורה, ושכביכול ישנו ספק אם נסכים למחרת לקבל את התורה, ועל כן בכל שנה ושנה ישנה סכנה מצד אותו שד, ולכן אסור להקזיז דם בערב חג השבועות גם בזמן הזה [ומשום ערב שבועות גזרו חז"ל שלא להקזיז אף בשאר ערבי ימים טובים (שבת שם. ועי' שו"ע או"ח סי' תס"ח ס"י ובמשנ"ב שם)].

לקדש את הזמנים (ברכות מט, א). ישראל שולטים על הזמן. הם קובעים אם השנה תהיה מעוברת או לא מעוברת, וממילא - אם זמן חרותנו יגיע בעוד שבועים (כשעומדים בסוף חודש אדר), או שזמן חרותנו ידחה בעוד חודש.

והנה, למרות שהשבת אינה תלויה בקידוש בית דין, אעפ"כ נראה שגם בנוגע לקדושת השבת רצתה התורה שקדושת השבת תהיה תלויה במידה מסוימת בישראל. מה שציוותה התורה "זכור את יום השבת לקדשו", נראה שאין זה רק כדי שתקח כוס יין ותאמר עליה דברים מעניין קדושתה של השבת; אלא הכוונה היא, שבזה אתה מקדש את השבת! אמנם השבת נתקדשה כבר ע"י ה', אבל עם זאת, התורה רוצה שגם אתה תקדש אותה, ותעשה אותה לקודש. בדומה לקדושת בכור בהמה, שהוא קדוש מרגע שנולד, ובכל זאת התורה רוצה שלא תסתפק בכך, אלא גם אתה מצידך תקדישו בפה (ערכין כט, א). כך אולי גם בנוגע לקדושת השבת: ה' רוצה, שאע"פ שהוא קידש את השבת, גם אתה מצדך תכריז על היום הזה כיום קדוש. כי ה' רצה שקדושת הזמנים תהיה כפופה במידה מסוימת לישראל.

ענין זה קיים לכאורה גם בספירת העומר. כיצד? ישנה הרי הלכה, שאם אחד שואל את חברו "כמה היום בעומר", והנשאל עוד לא ספר, לא יאמר לו: "היום כך וכך בעומר", אלא יאמר לו: "אתמול היה כך וכך", כדי שלא יכנס לספק אם יוכל לברך על הספירה שיספור לעצמו אחר כך (ש"ע או"ח סי' תפ"ט ס"ד). למשל, אם היום עשרים יום לעומר, לא יאמר לו: "היום עשרים יום בעומר", אלא יאמר לו: "אתמול היה תשעה עשר יום בעומר". והנה, מעולם נתקשיתי בהלכה הזאת: הרי כל אדם יודע, שאם אתמול היה תשעה עשר, הרי שהיום זה עשרים. ואם כן, מה ההבדל אם אני אומר שאתמול תשעה עשר או אומר שהיום עשרים? למה שאמירה זו לא תחשב כספירה מדין "קְדוּת"? הרי יש בתורה דין של "קְדוּת", שאם אדם אומר דברים שאינם גמורים, ומתוכם ניתן כבר להבין מה היתה כוונתו, הרי זה כאילו אמר את הכל. ואם כך, הרי אם אמרתי שאתמול תשעה עשר, הרי זה כאילו אמרתי שהיום עשרים, והרי זאת גם היתה מטרתי, שזה ששאל אותי "כמה היום לעומר", יבין מתוך דברי מה מנין הימים היום, כדי שיוכל לספור. אם כך, כשאמרתי "אתמול היה כך וכך", מדוע אין הדבר נחשב כאילו ספרתי את הספירה של יום? שנים רבות נתקשיתי בזה, עד ששמעתי בזה מה "שרידי אש" זצ"ל, (אח"כ נדפסו הדברים גם בספרו), הרי הרמב"ן סובר שגם נשים חייבות בספירת העומר (חידושי הרמב"ן קדושין לג, ב), בניגוד לפוסקים אחרים שפוטרים משום שזאת מצנת עשה שהזמן גרמא. וקשה, מדוע להרמב"ן אין מצוה זו נחשבת למצות עשה שהזמן גרמא? הרי רק בין פסח לשבועות אפשר לקיים אותה, וא"כ לכאורה היא מצנת עשה שהזמן גרמא! אמר ה"שידי אש": מצוה שהזמן גרמא, היינו שהזמן גורם שתעשה מצוה. אבל כאן זה להפך, המצוה היא שתעשה את הזמן, שאתה תקבע את הזמן הזה ליום שביעי בעומר או עשרים בעומר, או יום אחר. לכן הרמב"ן סובר שכאן גם נשים חייבות, כי כאן לא הזמן עושה את המצוה, אלא אתה עושה את הזמן. [וכך אמר גם בנוגע לתוספת יוה"כ, שגדר המצוה בזה הוא, שאני עושה עכשיו קדושת יוה"כ, ולכן גם נשים חייבות בזה]. לפי זה מובן: כשאני אומר: "אתמול היה תשעה עשר יום בעומר", לא עשיתי כלום על היום. אם יש לי שתי בהמות, ואמרתי על אחת מהן: "בהמה זו איננה עולה"! וכי

בגמרא (מנחות סח, ב). הגמרא מספרת על יהודה בן נחמיה, אחד מתלמידי ר' עקיבא, שהתוכח עם ר' טרפון בהלכה, וניצחו. התלמיד יהודה בן נחמיה שָׁמַח על כך מאד. ר' טרפון היה כבר זקן, והנה הוא - יהודה בן נחמיה, תלמיד צעיר של ר' עקיבא, מנצח את רבו של רבו פְּיוּכוּחַ הלכתי! הוא כל כך שָׁמַח על כך, עד שראו את שמחתו על פניו - "צהבו פניו של יהודה בן נחמיה. אמר לו רבי עקיבא: יהודה, צהבו פניך שֶׁהִשְׁבַּת את הזקן?! אתה שמח שניצחת בויכוח את ר' טרפון?! תִּמְהַנֵּי אם תאריך ימים! ומספרת הגמ': "אמר רבי יהודה בר' אלעאי: אותו הפרק פרוס הפסח היה (כשבועים לפני חג הפסח). כשעליתי (לרגל) לעצרת שאלתי אחריו: יהודה בן נחמיה היכן הוא? ואמרו לי: נפטר והלך לו". יהודה בן נחמיה אכן לא האריך ימים, כפי ששיער ר' עקיבא שיקרה, ונפטר בסמוך מאד לאותו מעשה. (כנראה היה בין תלמידי ר' עקיבא שמתו בין פסח לשבועות).

לכאורה קשה: מה היתה כבר העבירה הנוראה של יהודה בן נחמיה? רבי טרפון שאל שאלה, יהודה בן נחמיה אמר תירוץ, התירוץ התברר כתירוץ נכון, ולכן הוא שמח! מה רע בזה? הרי לא אמר אף מילת גנאי ח"ו נגד ר' טרפון! אפילו משהו כמו: "אה, ניצחתי"! לא אמר. ואם כן, על מה נענש בחומרה שכזו? התשובה היא, שלפי מדרגתם הגבוהה של תלמידי ר' עקיבא, הקב"ה דקדק איתם כחוט השערה גם על פגם קטן במידות [כי כך דרכו של הקב"ה, שהוא מדקדק עם צדיקיו כחוט השערה (יבמות קכא, ב)]. איך אתה שמח? עליך להצטער שר' טרפון מרגיש עלבון, שהוא אינו יודע מה שתלמיד צעיר של ר' עקיבא יודע!

מאיך גיסא, אסור שמידות טובות תגורמנה להפרעה (מוטעית ובלתי מוצדקת) בלימוד התורה. מספרים על הג"ר ישראל מסלנט זצ"ל, שבא פעם לבית מדרש אחד, וראה שהלומדים שם צועקים זה על זה בלהט הויכוח: "טיפש!" "עם הארץ!" "אינך צודק!" אמר להם: "רבותי! צריך ללמוד תורה, אבל לא כך, אלא בדרך ארץ". למחרת שב לאותו בית מדרש, וראה שכולם אומרים זה לזה על כל דבר: "כן! מסתמא כבודו צודק!" "מסתמא כבודו צודק!" אמר להם: "אמנם צריכים לנהוג בדרך ארץ, אבל צריך גם ללמוד!... דרך ארץ קדמה לתורה (ויק"ר ט, ג), אבל אחרי הדרך ארץ צריכה גם לבוא תורה... אי אפשר להסכים לפשט שאינו נכון רק בגלל דרך ארץ. אם צריך לחלוק על ה"חברותא", יש לעשות זאת! אך יש להזהר מפגיעות אישיות.

ספירת העומר - שליטת ישראל על מערכת הזמנים

והנה, בנוסף למה שהסברנו כבר, אולי מותר לומר טעם נוסף, למה סופרים את הימים לקראת חג השבועות. התחלת הקדושה של עם ישראל - המצוה הראשונה שנצטוו בה פעם עוד במצרים - היא מצנת "החדש הזה לכם" (שמות יב, ב). מהו "לכם"? שהקב"ה נותן מעכשיו לבית דין לקדש את הזמנים (ע"י ר"ה כב, א ורש"י שם ד"ה תהא מסורה לכם). עד עכשיו הקב"ה קידש את הזמנים, ועכשיו הוא מוסר לישראל את הכח לקדש את הזמנים. לכן, בעוד שבשבת איננו אומרים "מקדש ישראל והשבת" (אלא רק "מקדש השבת"), כי קדושת השבת קביעה וקיימה מששת ימי בראשית ואינה תלויה בבית דין (חולין קא, ב), הרי שבמועדים אנו אומרים "מקדש ישראל והזמנים", כי החגים מסורים לבית דין, וישראל הם שמקדשים אותם; לכן מברכים "מקדש ישראל והזמנים", כאשר הכוונה בזה היא, שהקב"ה מקדש את ישראל בכך, שנתן להם כח

עשה כלום...), וכעבור שעה יצא עם שק כמעט ריק, כשהוא שמח בלב: סוף סוף מוציאים אותי לחופש מכאן! ... הגיע לְכפר, וסיפר לכולם איך הצליח להערים על המלך הרשע, ולהתחמק מן המשימה הכבדה שהטיל עליו. אמרו לו: שוטה שבעולם! אם היית עושה כדבר המלך וממלא את השק באבנים, הרי אתה ובניך ובני בניך הייתם חיים מן האבנים הללו עד סוף כל הדורות! טעות מרה עשית, שלקחת אבנים מעטות כל כך שאינן שוות הרבה.

כך גם הקב"ה, שולח אותנו לעוה"ז עם שק, למלא אותו בתורה ובמצוות, כדי שנבוא עמו לעוה"ב ונחיה ממנו חיי נצח. ואולם האדם מתעצל ואינו ממלא את השק, שמח על כל הזדמנות להפטר מן העבודה. עכשיו יש לו פטור מללמוד תורה כי הוא צריך לאכול, ועכשיו הוא צריך לישון, ועכשיו הוא צריך משהו אחר - העיקר לא ללמוד. היה צריך להיות להפך! להצטער כשאינו יכול ללמוד או לקיים איזו מצוה, ולשמוח בכל הזדמנות שכן יכול לעשות. לנצל את הזמן, לא לבזבז את הזמן. להשתדל למלא את השק כמה שיותר, לא לחזור אחרי מאה ועשרים עם ידיים ריקות.

חז"ל אומרים: "כי דבר ה' בְּנָה" (במדבר טו, לא) - זה מי "שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק" (סנה' צט, א). למה זה "בְּנָה"? כי אם מונחים לפני אדם מטבעות יקרים ואסימונים פשוטים, ונותנים לו רשות ליטול מה שירצה, ובמקום לקחת את המטבעות היקרים הוא מחליט לקחת אסימונים פשוטים - הרי זה סימן שהוא מבזה את המטבעות. הוא מראה שהן אינן חשובות בעיניו יותר מן האסימונים. ממילא, אם אדם יכול למלא את השק שלך בתורה ובמצוות, ובמקום זה הוא ממלא אותו בשטויות - זהו בזיון גדול לתורה. צריך לדעת להעריך את הזמן, לנצל אותו לעליה בתורה, ולא רק בכמות אלא גם באיכות. הרי ר' ישראל מסלנט הסביר, שאם אדם יכול ללמוד לעומק, והוא אינו עושה כן אלא לומד בשטחיות, זהו ביטול תורה באיכות; כמו שיניח דברי זהב ויקח דברי כסף. גם זהו "דבר ה' בְּנָה" במידה מסוימת.

נשתדל א"כ לנצל את הזמן שלנו, נלמד מספירת הימים שלפני מתן תורה על החשיבות של הזמן ועל ניצול הזמן, ונזכה להגיע למתן תורה גם עם מידות טובות בין אדם לחברו, וגם עם שקים גדולים פתוחים לרווחה, כדי למלאם בתורה כמה שנוכל...

מונח בדרכי שאת חברתה הקדשתי לעולה?! בזה שאמרתי שאתמול היה תשעה עשר בעומר, לא עשיתי כלום על היום. והתורה הרי רצתה שאעשה על היום. לכן אין אמירה זו נחשבת כספירה לגבי היום.

עכ"פ, מטעם זה רצתה התורה שנספור את ספירת העומר, כדי למסור בידניו את השליטה על הזמן; שאנחנו "נעשה" ע"י ספירתנו את ימי הספירה לימים, כאילו אין הזמן קיים ללא שנעשה אותו. אנחנו.

שליטה על הזמן - כדי לנצל לעבודת ה'

למה כל כך חשוב היה לתורה, למסור את השליטה על הזמן לישראל? למה זהו דבר כל כך יסודי לעם ישראל, עד כדי כך שנבחר להיות המצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל? - אולי בשביל הנקודה הזאת: לדעת שהזמן שלנו שייך לקב"ה. אמנם "ימינו כצל עובר", אבל כל זמן שאנו בעולם הזה, אנו פועלים של הקב"ה, והזמן שלנו שייך לקב"ה. הרי ההלכה היא, שפועל יכול לחזור בו אפילו באמצע היום (ב"מ י, א). מדוע? כי יהודי הוא עבדו של הקב"ה, ועל כן אסור לו למכור את עצמו לעבד לבשר ודם. "כי לי בני ישראל עבדים, עֲבָדֵי הֵם" (ויקרא כה, נה), ולא עבדים לעבדים (ב"מ סם). לכן, אם בעל הבית שכר אותי לחרוש את השדה שלו יום אחד, או שבוע או חודש, אני יכול לומר באמצע הזמן: "אינני מעוניין להמשיך בעבודה. שלם לי בעד הזמן שעבדתי כבר, וחפש לך פועל אחר". לעומת זאת, קבלן אינו יכול לחזור בו באמצע היום. [פועל הוא מי שמקבל משכורת לפי זמן, לפי שעות או לפי ימים, וקבלן הוא מי שמקבל לפי תוצרת. אם יחרוש שדה יקבל עבור עבודתו סכום מוסכם מראש כפי שסיכם עם בעל הבית]. למה ההבדל הזה בין פועל לקבלן? מדוע פעול רשאי לחזור בו בחצי היום וקבלן לא? מדוע פועל נחשב ל"עבד" אם לא יוכל לחזור בו, וקבלן לא נחשב ל"עבד" אם לא יוכל לחזור בו?

חושבני שההבדל הוא זה: הקבלן מוכר לחברו תוצרת (עתידית), ובכך אין כל רע. זו איננה עבדות, אלא דרך מקח וממכר. ואולם פועל לא מוכר תוצרת, אלא מוכר את הזמן שלו לחברו, ואת הזמן התורה לא רוצה שתמכור, כי הזמן הוא הבסיס לעבודת ה'. אמנם גם קבלן שקיבל על עצמו לעשות איזו עבודה אינו פנוי כל כך לעבוד את ה', אבל בכל זאת, ברגע שרוצה יכול ליטול פסק זמן מעבודתו ולעייין בספר. אחר כך ישוב לעבודתו. אבל פועל שמכר את הזמן לבעל הבית, אסור לו לעייין בספר. חייב לעבוד לבעל הבית במשך כל הזמן שהתחייב לו. לכן הקפידה התורה שפועל יוכל לחזור בו אפילו באמצע היום, שלא תהיה מכירת הזמן מכירה מוחלטת. כי הזמן קנוי לקב"ה. לכן חשוב כל כך להדגיש את שליטת ישראל על הזמן. לדעת שהזמן שלנו הוא זמן של עבודת ה'. אנו קובעים מתי חג המצות, מתי יום הביכורים - הכל לעבודת ה'.

החפץ חיים אמר משל יפה, עד כמה צריך אדם לנצל את הזמן לעבודת ה': משל למלך שהלך להתרחץ בים וכמעט טבע. עבר שם כושי אחד והציל אותו. רצה המלך לגמול לכושי חסד כמפעלו. ציוה לתת לו שק ולהכניסו למשך שעה אחת לאוצר המלכות (שהיו שם אבנים יקרות), וכל מה שיכניס לשך במשך אותה שעה יהיה שלו! הכושי לא הבין בדיוק מה שאמרו לו, וסבר שבמקום שיכירו לו טובה, נותנים לו עבודה קשה, לסחוב שק מלא אבנים. החליט לבזבז את הזמן. שם אבנים בודדות בשק (שלא יאשימו אותו שלא